

HELSINKI COMMITTEE FOR HUMAN RIGHTS

КВАРТАЛЕН ИЗВЕШТАЈ ЗА ЧОВЕКОВИТЕ ПРАВА ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

ЈУЛИ – СЕПТЕМВРИ 2012

СОДРЖИНА

ЈАВНИ НАСТАНИ И ПОВРЕДИ НА ДЕМОКРАТСКИТЕ ПРИНЦИПИ

- Право на слободно движење и мирен протест
- Политички притисоци врз членови на опозициски партии
- Неуставен процес на лустрација

ПОЛИЦИСКО ПОСТАПУВАЊЕ И ЗАТВОРЕНИ ИНСТИТУЦИИ

- Измени во начинот на работата на полицијата
- Здравствена заштита во затворени институции

ДИСКРИМИНАЦИЈА

- Трансексуални личности
- Ромите и образовниот систем

СУДСКИ СЛУЧАИ

- Управен суд: Стамен Филипov и Славко Митевски

ЕКОНОМСКИ И СОЦИЈАЛНИ ПРАВА

- Право на штрајк
- Работата на Регулаторната комисија за енергетика

О К Т О М В Р И 2012

ЈАВНИ НАСТАНИ И ПОВРЕДИ НА ДЕМОКРАТСКИТЕ ПРИНЦИПИ

ПРОТЕСТИ ПРОТИВ ПОСКАПУВАЊАТА НА ЕНЕРГЕНТИТЕ, ЕЛЕКТРИЧНАТА И ТОПЛИНСКАТА ЕНЕРГИЈА И ГРАЃАНСКОТО ДВИЖЕЊЕ „АМАН“

Во изминатите три години се забележува поголема активност помеѓу граѓаните и интерес за нивно активно учество во политичкиот живот преку активирање во граѓански иницијативи. По движењето „Слободен Индекс“, ЛЕНКА, граѓанското движење „Стоп за полициска бруталност“, по повод поскапувањата и нискиот стандард на граѓаните во август оваа година се формира Граѓанското движење/иницијатива АМАН. Ова движење произлезе по повод Одлуките и Правилниците кои ги донесоа државната Регулаторна комисија за енергетика и Топлификација АД Скопје, за зголемување на цените на струјата и парното греење. Првиот протест се оддржа на 14.08.2012 во Скопје, додека веднаш по вториот протест, започнаа и беа иницијирани протести и во други градови во Република Македонија - Битола, Куманово, Прилеп и Тетово. Преставници од Иницијативата се обратија до Хелсиншкиот комитет за правна помош и во тој поглед Комитетот започна со мониторинг на протестите и работните групи, нудење на правни совети и пронаоѓање на соодветно институционално решение за поставените барања.

Политичките притисоци продолжуваат да се манифестираат преку веќе познати форми на дејствување. Имено, граѓанските движења се мета на политичките партии кои ја искористуваат својата моќ и положба во општеството да ги пригушат или присвојат граѓаните кои се незадоволни од условите во кои живеат. Во однос на Иницијативата АМАН и другите граѓански движења, притисоците започнаа со политичко етикетирање на некои од граѓаните кои протестираат. Нивната приватност стана мета на неколку медиуми кои ги објавија нивните фотографии како членови или симпатизери на политичка партија. Притоа, неколку медиуми се обидоа да ги дискредитираат нивните намери за протестирање преку правење класна дискриминација односно посочување на материјалната состојба на активистите. Односно, се алудира дека повисоката класа во општеството не треба да протестира само затоа што протестите се насочени кон социјалниот статус на граѓаните. Со овие изјави се прави директен удар на цивилното општество и се продлабочуваат разликите и поделбите помеѓу граѓаните на политичка, класна и етничка основа со што се манипулира останатата јавност. Како втора форма на политички притисок се обидите да се задуши движењето.

ПРОТЕСТ НА СТЕЧАЈНИТЕ РАБОТНИЦИ И ЗДРУЖЕНИЕТО „УНИТ“

На 27.09.2012 година, група стечајни работници и нивниот преставник Лилјана Георгиева се упатија на претходно најавен протест пред Собранието на РМ. Хелсиншкиот комитет излезе на терен да го набљудува протестот поради добиени информации дека граѓаните не можат мирно да го остварат правото на протест и јавен

собир и дека се спречени од страна на неколку групи кои се појавиле на закажаниот протест. По пристигнувањето пред Собранието на РМ, Хелсиншкиот комитет се обиде да добие информации од полициските службеници во однос на идентификување на две групи кои стојат една наспроти друга а кои беа одделени со полициски кордон. Меѓутоа, такви информации не беа добиени.

Покрај тешките зборови и навреди кои беа насочени кон стечајците, беа видливи и обвинувањата за политичко влијание и припадност помеѓу групите. Анимозитетот на присутните беше насочен кон припадност кон ВМРО-ДПМНЕ или кон СДСМ. Ваквата поделба во општеството укажува на недостатокот на развиена свест за протестирање, но и недостаток на политичка култура помеѓу граѓаните како и правење на разлика помеѓу концептот на граѓанин и член/симпатизер на политичка партија. Додека не се направи прогрес или демократизација на граѓанското општество, не може да се очекува да се смени односот на политичките партии и нивното влијание помеѓу незадоволните граѓани кои се организираат на формален или неформален начин за да ги остварат своите права.

ПРИТИСОЦИ ВРЗ ЧЛЕНОВИТЕ НА „ОБЕДИНЕТИ ЗА МАКЕДОНИЈА“

До Хелсиншкиот комитет се обратија претставници на претседателството на политичката партија „Обединети за Македонија“ кои ги изнесоа своите наводи за засилени притисоци врз нив лично како и врз нивната партија. Притисокот е најчесто во форма на заплашувања, закани, обиди за поткупување, отпуштање од работни места, ветувања за работни места за оние кои ќе ја напуштат партијата итн. Според наводите, при напуштање на поранешните простории во кои беше сместена централната канцеларија на партијата, од страна на поранешни членови и други непознати лица била уништена дата-базата на податоци која содржела важни документи поврзани со партијата, а исчезнале и голем број на пристапници и други пишани записи. Во партијата постои чувство дека се работи за координирана акција за уништување на партијата, акција која започна со кривичното гонење на претседателот на партијата – Љубе Бошкоски чиј кривичен прогон трае и до денешен ден. Имено Љубе Бошкоски е повторно предмет на кривична истрага за двојно убиство кое се случило пред 11 години, а за кое тој сега се сомничи за помагање. Според судот, одобрено е сведочење на заштитен сведок. Заштитен сведок беше користен и за време на претходната судска постапка во која г. Бошкоски беше осуден на петгодишна казна затвор.

За притисокот кој се врши врз членовите на Обединети за македонија говори и случајот на Митко Јаневски, советник со дипломатско звање прв секретар во Министерството за надворешни работи. Имено, Митко Јаневски во Министерството работи веќе 26 години и досега бил распореден како прв секретар во Амбасадата на Република Македонија во Рим, во Копенхаген, во Стокхолм, во Дипломатско-конзуларното претставништво во Венеција, со што се потврдува неговото дипломатско искуство и ангажираност во дипломатијата на Република Македонија. По предвременото враќање од Дипломатско-конзуларното претставништво во Венеција во 2009 година, Митко постојано бара унапредување на работното место од прв секретар во советник, но од надлежните во Министерството постојано добивал

негативни одговори. Во 2011 година се објавил конкурс за пополнување на работното место во Амбасадата на публика Македонија во Белград, на кој што Митко Јаневски се пријавил, со надеж дека неговото досегашно искуство, професионалниот однос кон работата и залагањето за дипломатијата на Република Македонија ќе бидат пресудни за истиот да го добие работното место. Но, и на овој конкурс Митко бил одбиен. И покрај притисокот кој го трпел за неговата хомосексуална ориентација, истиот не се откажуваше од своето работно место, ниту пак од барањето за унапредување на работното место. Но, по добиените закани по неговиот живот поради неговото членство и активност во партијата Обединети за Македонија, Митко ја напушти Република Македонија на неодредено време, со што постои можност и за престанок на работниот однос во Министерството за надворешни работи. Овој случај претставува потврда за притисокот кој се врши врз граѓаните со различна политичка определба од владејачката партија. Сметаме дека ваквите дејствија се недозволен во едно демократско општество на кое една од темелните вредности е политичкиот плурализам, поради што со ваквите дејствија директно се загрозува член 20 од Уставот на РМ со кој се гарантира слободата и заштитата на политичките права и уверувања на граѓаните, што доведува и до загрозување на сигурноста и загрозување на правото на живот.

Покрај Митко Јаневски, до Хелсиншкиот комитет се обрати и Вангел Вангелов, исто така член на Обединети за Македонија, кој не извести дека имотот на неговата мајка во Општина Зелениково бил узурпиран без притоа да отпочне постапка за експропријација. Градоначалникот на општината издал дозвола за изградба на локален пат кој минува низ имотот на семејството Вангелови иако од семејството во неколку наврати бил известен дека се работи за приватен имот. При изградбата на патот уништени се неколку родни овошни дрвца и тополи. Преку ваквата постапка настанала тешка повреда на правото на сопственост, право кое е заштитено и гарантирано од Уставот на РМ. По неколку вербални известувања, г. Вангелов до градоначалникот испратил и писмена претставка по што добил одговор дека „оцрнувањето“ кое г. Вангелов го прави против општината и него, преку своите реакции до институциите и медиумите, е „можеби“ резултат на нивната различната политичка определба. Хелсиншкиот комитет присуствуваше на неколкуте судски рочишта во кои е тужена општината, а предметот ќе продолжи да го следи се до неговата судска завршница.

ЛУСТРАЦИЈА

Во јули оваа година започна примената на новиот Закон за определување на услов за ограничување за вршење на јавна функција, пристап на документи и објавување на соработката со органите на државната безбедност. Според Законот, предвидено е лустрацијата да се одвива и по 1991 година, односно по стапувањето во сила на актуелниот Устав на РМ, а до денот на започнување на примената на Законот за слободен пристап до информации од јавен карактер, односно до 1 септември 2006 година. Ова и покрај тоа што со две претходни одлуки на Уставниот суд на РМ беше утврдено дека одвивањето на процесот на лустрација по стапувањето во сила на актуелниот Устав, нема уставна оправданост. би значело негирање на вредностите и

институциите востановени по донесувањето на Уставот. Во спротивно, таквиот процес би се јавил како современа алтернатива на постојниот правен систем и изградените институции, со што се губи историската димензија и оправданост на Законот.

Во новиот Закон е предвидено Комисијата за верификација на фактите по проверка на лицата на кои се однесува Законот, за истите да води Регистар и да ги објавува нивните имиња и документи кои биле употребени како доказ за утврдување на соработка на лицето со органите на државната безбедност на својата веб страна. Објавувањето на решението, имињата и документите се одвива по автоматизам, без притоа да се чека на евентуално судско одлучување. Со една од претходните одлуки на Уставниот суд на РМ беше утврдено дека објавувањето на имиња претставува повреда на достоинството, моралниот и личниот интегритет на граѓанинот. Во истата одлука се наведува дека јавното објавување на имињата на лицата значи непроверено, паушално и јавно жигосување и дека јавното објавување на имињата има карактер на санкција, која може да има последица во сите сфери на нивното живеење, а не само забрана за вршење на јавна функција, што е целта на Законот.

Вака конципираните одредби се спротивни на Член 8 (владеење на правото и поделбата на државната власт на законодавна, извршна и судска), Член 9 (еднаквост на граѓаните пред Уставот), Амандман XXI (правна заштита против поединечни правни акти), Член 18 (сигурност и тајност на личните податоци и заштита од повреда на личниот интегритет), Член 25 (почитување и заштита на приватноста на личниот и семеен живот, на достоинството и угледот), Член 50 (судска заштита на законитоста на поединечните акти на државната управа) и Член 51 (ограничување на слободите и правата на граѓанинот само во услови предвидени во Уставот) од Уставот на РМ.

Имено, владеењето на правото и поделбата на власта на законодавна, извршна и судска, предвидува сите правни акти да произлегуваат од носител на власт, во согласност со одредбите од Уставот. Никој не може и не смее произволно да ги ограничува правата на граѓаните без притоа да бидат исполнети условите кои се предвидени со Уставот. Во конкретниов случај тоа значи дека Собранието на РМ, како носител на законодавната власт, нема надлежност да ограничува права или заштита на истите преку извршен орган како што е Комисијата, без притоа да предвиди правна заштита од страна на надлежен суд како носител на судската власт. Непостоењето на правна заштита од поединечните правни акти го поткопува владеењето на правото и допринесува не само за нееднаквост помеѓу граѓаните, туку и за произволно мешање на државата во начинот на кој граѓаните ги остваруваат своите права и слободи.

Хелсиншкиот комитет, преку Иницијатива за поведување постапка за оценување на уставноста на Законот, го оспори овој Закон пред Уставниот суд при што предложи и донесување на решение за запирање на извршувањето на дејствијата што се преземат врз основа на Законот, а со цел да се избегнат тешко отстранливи последици за граѓаните. До затворањето на овој извештај Уставниот суд предложеното решение не го донесе.

ПОЛИЦИСКО ПОСТАПУВАЊЕ И ЗАТВОРЕНИ ИНСТИТУЦИИ

ЗГОЛЕМУВАЊЕ НА НАДЛЕЖНОСИТЕ И ОВЛАСТУВАЊАТА НА ПОЛИЦИЈАТА НАСПРОТИ ПРАВАТА И СЛОБОДИТЕ НА ГРАЃАНИТЕ

Според еден од извештаите на Еуростат¹, во Македонија во 2008 година, во Министерството за внатрешни работи работно ангажирани биле 9.905 полициски службеници. Тоа значи дека на секои 100.000 жители, ангажирани се 484 полицајци. Според истражување на Обединетите нации, просечниот број на овој сооднос во светот е 300. Во ЕУ, вклучувајќи ги и земјите кандидати, единствено повеќе полицајци во сооднос со жители има во Шпанија и Кипар, земји кои имаат сериозен проблем со сепаратистички движења. И покрај ваквиот показател, а и покрај финансиската криза, се очекува МВР наскоро да вработи уште 300 нови полицајци.

Тивкиот легалистички премин кон полициска држава започна во 2006 година кога преку Законот за полиција се овозможи материјалот, производ на снимањето и фотографирањето кое полицијата го врши на јавни места (на пр. за време на јавни собири) да го чува цели 6 месеци. Следеше Законот за безбедност во сообраќајот на патиштата преку кој во 2007 година се предвиде материјалот снимен од страна на подвижни и статични камери поставени покрај патиштата да може, исто така, да се чува 6 месеци. По тој рок полицијата овие снимки мора да ги уништи, освен доколку на истите не постои доказ дека е извршено прекршочно или кривично дело. Ваквите мерки овозможуваат полицијата да има јасна слика за тоа кој протестира, а уште пострашно, каде и во кој период од денот се движи. Иронично, овие снимки ниту ја зголемуваат општата, а ниту безбедноста во сообраќајот.

Овој септември беа усвоени измени на Законот за следење на комуникациите кои предвидуваат, наместо само министерот за внатрешни работи, предлог за прислушување да може да даде било кој полицаец. Претходниот закон предвидуваше прислушувањето да може да трае најдолго до 30 дена, а според измените овој рок се продолжува на 4 месеци, но постои можност за дополнително продолжување до 14 месеци. Додека претходниот закон предвидуваше легалното прислушување да може да трае само одредено време, кое е потребно за собирање на податоци заради остварување на целите на следењето, оваа одредба во новиот закон е избришана. Тоа во пракса ќе значи дека за секој оној за кого ќе има наредба да се следи, ќе биде под постојано четиримесечно прислушување, па дури и во текот на следењето да стане извесно дека тој не е вршител на кривични дела.

Следни на ред се измените во Законот за полиција. Без никаква стручна расправа, на крајно нетранспарентен начин и во екот на летните одмори (еден ден пред едномесечниот одмор на Собранието), МВР ги предложи измените кои се веќе во собраниска процедура. Предлогот предвидува воспоставување на „зајакната

¹ Eurostat, Statistics in Focus, Crime and Criminal Justice - Issue number 19/2008, стр. 10.

оперативна контрола“ на лица и објекти, без притоа да се дефинира за каков вид на контрола се работи. Особено загрижува фактот што воопшто не се утврдени методите на ваквиот вид на контрола поради што постои опасност граѓаните да бидат подложени на тајно следење, аудио, видео и електронски надзор, без за тоа да бидат свесни, а траењето на таквиот вид на контрола да зависи единствено од одлука на полицијата, а не на суд како што е случајот со легалното прислушување.

Понатаму е предвидено „прикриено полициско дејствување“, собирање на информации од граѓани (доушници) како „прикриени извори на информации“ и „засилено прикриено набљудување и оперативен надзор на јавни места“. Ниту за еден од овие термини не постои дефиниција. Особено нејасно е дали засиленото прикриено набљудување значи само визуелна опсервација на одредено лице, или набљудувањето вклучува и видео, односно електронски надзор. Дополнително, не е утврден максимално дозволен период во кој лицето би можело да биде набљудувано, како ниту простор односно место на кое може да се врши набљудувањето. Освен што сите овие мерки се нејасни, тие можат да допринесат до произволно и незаконско однесување од страна на полицијата со што се отвора можноста за потешки повреди на личниот интегритет, непочитување на приватноста, на личниот и семеен живот, како и на достоинството и угледот на граѓаните.

Предлогот содржи и измени во начинот на кој полицијата ја води својата евиденција. Предвидени се неверојатни 50 вида на евиденција, кои ќе се чуваат од 2 години до трајно. Така на пример доколку некој граѓанин непрописно преминал улица и за тоа биде повикаат на суд, полицијата неговото име и податоци ќе ги чува 5 години. Исто толку време граѓанинот ќе биде на списокот на полицијата доколку поднел поплака против полициски службеник(!). За учество во сообраќајна незгода пак податоците на граѓаните ќе се чуваат 10 години. Во најлош случај, за граѓаните сторители на кривични дела, без разлика на висината на казната, полицијата ќе знае сè дури се живи.

Хелсиншкиот комитет ги достави своите конкретни коментари и забелешки до Собранието на РМ во очекување дека истите ќе бидат разгледани и земен во предвид за време на собраниската расправа за донесување на Законот за полиција.

ПРАВО НА ЗДРАВСТВЕНА ЗАШТИТА ВО ЗАТВОРИТЕ

Случај кој сведочи дека постои непочитување и кршење на човековите права во рамки на институциите од затворен тип во Р. Македонија, поточно во КПД- КПУ Идризово во Скопје, е случајот со осуденикот Никола Стојменовиќ, кој е на издржување на казна затвор во оваа институција. Имено, осуденикот Стојменовиќ во повеќе наврати со писмо се обраќа до Хелсиншкиот комитет, при што изјавува дека му е потребна помош за остварување на неговото право на здравствена заштита кое е во согласност со чл.124 и чл.129 став 1 и 2 од Законот за извршување на санкции.

Осуденикот Стојменовиќ, поради лошата здравствена состојба во која се наоѓа, почнувајќи од 2010 година, на своја иницијатива и на свој трошок бара од затворските

служби да биде испратен на операција, со цел спречување на понатамошно влошување на неговата здравствена состојба, при што доколку истиот добие соодветен медицински третман, неговата здравствена состојба би се подобрила. Во прилог на наводите на осуденикот, мора да се спомене дека во неколку наврати, од страна на одговорните лица во КПД- КПУ Идризово, истиот бил испратен на здравствени прегледи на Универзитетската Клиника за Радиологија и Универзитетската Клиника за Нервни болести во Скопје, при што е констатирано дека здравствената состојба на осуденикот е лоша, но истиот сè уште не е одведен на операција.

Од страна на Хелсиншкиот комитет беа испратени неколку барања за известувања до КПД- КПУ Идризово во врска со овој случај и дали на осуденикот ќе му биде овозможен понатамошен соодветен третман со цел подобрување на неговата здравствена состојба. До моментот на пишување на извештајот, последна информација која беше добиена, а во врска со овој случај е дека е закажан дополнителен медицински преглед на г. Стојменовиќ преку кој треба да се утврди дали има потреба од соодветен медицински третман - операција. Хелсиншкиот комитет смета дека надлежните во КПД- КПУ Идризово непотребно го одложуваат целиот процес на лекување на осуденикот и неговото испраќање на операција, ситуација која оди на штета на здравјето на осуденикот, при што му се крши и законско загарантираното право на здравствена заштита.

ДИСКРИМИНАЦИЈА

ТРАНСЕСКУАЛНИ ЛИЧНОСТИ

Во февруари 2012 година, Андреа Јакимовски, која е трансескуална личност (која се идентификува како жена и покрај тоа што има биолошки карактеристики на маж) поднесе кривична пријава против Градската болница во Тетово. Според тврдењата на Андреа, вработените во болницата сториле две кривични дела – 1) повреда на рамноправноста на граѓаните и 2) злоупотреба на службена должност и овластување. Пријавата била поднесена поради фактот што во април 2011 година, откако била упатена од нејзиниот матичен лекар, Андреа се обидела да се јави на преглед кај психијатар во болницата. По доаѓањето во болницата, обезбедувачите насилно ја отстраниле од зградата, буткајќи ја по скали. За настанот постои видео снимка на која е регистриран овој настан, а беше емитувана и на националната телевизија ТВ Сител.

Кривичната пријава беше отфрлена од страна на јавен обвинител кој тврдеше дека пријавените дела не се кривични дела за кои се гони по службена должност. По отфрлањето, Андреа поднесе приватна тужба, а нејзиниот адвокат поведе постапка за заштита на слободите и правата поврзани со ваквиот дискриминирачки чин на обвинителот до Уставниот суд на РМ. По поднесената приватна тужба, судијата кому предметот му беше доделен изрази несогласување за закажување на главен претрес. Несогласувањето беше упатено до Кривичниот совет на Основниот суд во Тетово кој пак донесе решение преку кое на судечкиот судија му беше наложено да ја прифати тужбата со укажување дека се работи за потешка форма на кривични дела чие постоење или непостоење треба да биде докажано во судска постапка.

За време на првото рочиште кое се одржа во јули 2012 година, судечкиот судија, оценувајќи дека тужбата се однесува на непознати лица, го препрати предметот во истражна постапка. За оваа најнова опструкција од страна на судијата, Андреа го известил Претседателот на Основниот суд од кој беше добиен одговор дека е оформен предмет преку кој ќе се истражи однесувањето на судијата. До затворањето на овој извештај не беше испратено известување дали истрагата е завршена и дали се утврдени неправилности во работата на судечкиот судија. Хелсиншкиот комитет го набљудува овој случај уште од самиот негов почеток и е сериозно загрижен за постапките и однесувањето на Градската болница и правосудните органи во Тетово. Поради таа причина, доколку ситуацијата остане непроменета, Комитетот ќе ги преземе сите правни средства и механизми кои му стојат на располагање, а опфаќаат меѓу другото и претставки до Министерството за здравство, Судскиот совет и Советот на јавни обвинители на РМ.

ДИСКРИМИНАЦИЈА НА ДЕЦАТА РОМИ ВО ОБРАЗОВНИОТ СИСТЕМ

Во февруари 2010 година, Народниот правобранител на РМ го покренал прашањето за сместување на децата роми во основни училишта за деца со посебни потреби. Според извештајот за 2010, Народниот правобранител изрази загриженост за големиот број на децата роми запишани во овие училишта со особен акцент на недостиг на постапка на утврдување за потребата децата да учат во специјални училишта. Во 2011 година, Хелсиншкиот комитет преку истражување подготвено за Европскиот центар за ромски права од Будимпешта, заклучил дека:

- Дури 42,5% од децата кои учат во специјални училишта се припадници на ромската етничка заедница и тоа: 40,1% во „Златен Сремец“, 43,1% во „Иднина“ и 45,5% во „Маца Овчарова“.

По добиените податоци од истражувањето и извештајот на Народниот правобранител се увиде дека децата од ромската етничка заедница се прераспоредуваат во училишта за деца со посебни потреби без претходно утврдена постапка и анализа за нивното психо-физичко здравје и обезбедување на еднаков пристап до образование за оваа популација. Податоците укажуваат на присутност на дискриминација и сегрегација на децата роми во училишта за деца со посебни потреби. По однос на ова прашање, Министерот за труд и социјална политика изјавил дека родителите ги принудуваат децата од маргинализираните семејства да глумат дека имаат пречк во развојот со цел да се запишат во специјални училишта и да се квалификуваат за дополнителни бенефиции. Меѓутоа, Европскиот центар за правата на ромите и Националниот ромски центар од Куманово се спротиставиле на оваа изјава со анализа на законот и државните практики поврзани со запишување на децата роми во специјални училишта, потенцирајќи дека постојат суштински проблеми во овој домен кои треба да го загрижат ресорсниот министер. Прелиминарните наоди од нивното истражување покажуваат дека околу 45,3% од родителите роми кои ги интервјуирале не правеле разлика помеѓу редовно и специјално образование. Дури 68,1% од родителите роми изјавиле дека нивното дете било испратено во специјално училиште по препорака од персоналот на училиштето, лекар или по препорака на центрите за социјални работи.

Во тој поглед, на 30 август 2012, двете организации ги презентираа деталните наоди од истражувањето и проблемите на кои укажа и Хелсиншкиот комитет уште во 2011 година.

Дискриминацијата на децата Роми и нивната систематска сегрегација поради недостиг на механизми и утврдени практики на проценка на децата, нивниот психолошки и физички развој, како и недостатокот на образование и информираност помеѓу родителите од ромската заедница укажува на потребата Министерството за труд и социјална политика и центрите за социјални работи да направат увид во училиштата и да преземат соодветни мерки за промена на досегашната практика. Правото на образование и еднаков пристап до истото е право на секое дете независно од неговата етничка припадност, во тој поглед и развојот на децата треба да биде приоритет на сите релевантни институции во Република Македонија.

СУДСКИ СЛУЧАИ

УПРАВНИОТ СУД НЕ ПРЕСЕКУВА ПРОТИВ ОРГАНИТЕ НА УПРАВАТА

До Хелсиншкиот комитет за човекови права пристигна барање за правна помош од лицето Стамен Филипов, кој веќе 12 години бара остварување на правата од пензиско осигурување. Имено, од страна на Фондот за пензиско и инвалидско осигурување на лицето Стамен Филипов му бил утврден износ на старосна пензија, кој согласно член 37 од Законот за пензиско и инвалидско осигурување, требало да биде усогласен со движењето на просечната плата на вработените во нестопанството во Република Македонија. Ценејќи дека е неосновано општетен во пресметката за усогласувањето на пензијата за износ од 1.083,00 денари за периодот од 01.10.1996 до 01.01.2000 година, а согласно одредбите од член 37 од Законот за пензиско и инвалидско осигурување и Статутот на Фондот, поднел барање до Фондот за донесување на решение со кое ќе се изврши усогласување на старосната пензија. Од поднесувањето па до денешен датум, изминале 12 години и лицето Стамен Филипов сеуште го нема добиено бараното решение. Имено, досега, управните судови донеле 5 пресуди и едно решение во корист на лицето Стамен Филипов, но од страна на Фондот за пензиско и инвалидско осигурување, како првостепен орган и Комисијата за решавање во втор степен по предметите од пензиско и инвалидско осигурување, сеуште не е донесено решение со кое ќе се образложи усогласувањето на старосната пензија, врз основа на кое лицето Стамен Филипов ќе може во целост да ги оствари правата кои му припаѓаат по основ на пензиско осигурување.

Дека битката за правда против неоснованите решенија на органите на управата нема крај, говори и случајот на лицето Славко Митевски за кој Хелсиншкиот комитет за човекови права пишуваше во месечниот извештај за јануари 2011 година. Имено, постапката на Славко Митевски за остварување на правото на паричен надоместок, кое му припаѓа согласно Законот за вработување и осигурување во случај на невработеност започнува во 1997 година, поради отворање на стечајна постапка над АД “Селена”, каде Митко бил вработен. По поднесеното барање до Бирото за

вработување Штип за остварување на ова право започнува и целата голгота на Митко по барањето на правдата која трае веќе 16 години. Имено, до сега против решенијата на Министерот за труд и социјална политика, како конечни управни акти, Славко има поведено 6 управни спорови и во сите постапки судовите го поништувале решението на министерот и утврдувале дека правото е применето на штета на Славко, но секое наредно решение од Бирото и Министерот е спротивно на одлуките на Управниот суд. Токму затоа, по седми пат, на 28.02.2012 година, повторно е поднесена тужба од страна на Славко до Управниот суд на Република Македонија, кој сеуште нема донесено одлука по овој предмет.

За непочитувањето на барањата на Управниот суд од страна на извршните органи говори и случајот на лицето Семедин Неби, кој по поднесена тужба до Управниот суд на ден 20.06.2012 поради неосновано прекинато правото на социјална парична помош на ден 17.08.2012 година поднесе и ургенција до Управниот суд, со цел предметот да добие приоритет на одлучување. Но, од страна на судот беше доставено известување дека истиот не може да постапи по неговото барање за приоритет, од причини што тужениот орган сеуште ги нема доставено списите по предметот, иако истите биле побарани со писмо за доставување на одговор на тужба и списи на ден 24.07.2012 година.

Оттука, се поставува прашањето за почитувањето на Управниот суд од страна на органите на управата? Дали истите се запознаени со членот 5 од Законот за управни спорови дека одлуките на судовите донесени во управните спорови се задолжителни и извршни? Или за членот 52 според кој кога судот ќе поништи акт, надлежниот орган е должен да донесе нов акт без одлагање, а најдоцна во рок од 30 дена од денот на доставувањето на пресудата. Притоа, надлежниот орган е врзан со правното мислење на судот, како и со забелешките на судот во однос на постапката. Исто така, нејасно е и зошто Управниот суд не ги применува законските одредби кои му дозволуваат сам да одлучи во спорот и да донесе одлука врз основа на фактите? Сметаме дека доколку Управниот суд покаже храброст да ги примени овие одредби ќе се прекине маѓепсаниот круг кој настанува во случаите на поништување на оспорените управни акти од страна на судот, со што граѓаните побрзо ќе стигнат до правдата и државата нема да трпи штета поради судењето во неразумен рок.

ЕКОНОМСКИ И СОЦИЈАЛНИ ПРАВА

СУДОТ НЕ ГО ЗАШТИТИ ПРАВОТО НА ШТРАЈК НА ЗДРАВСТВЕНИТЕ РАБОТНИЦИ

Уставот на Република Македонија го гарантира правото на штрајк, но предвидува и дека со закон може да се ограничат условите за остварување на правото на штрајк во вооружените сили, полицијата и органите на управата. Па оттука за некој може да се јави и дилемата дека правото на штрајк може и треба да биде ограничено, зошто и Уставот тоа го овозможува. Сепак, во едно демократско општество правото на штрајк претставува темел на остварувањето на економските и социјалните права и кога истото

ќе се ограничи, тоа мора да биде поради непостапување согласно законските одредби или доколку постои можност од загрозување на правата на останатите граѓани.

Тргувајќи од овие основи и Основниот суд Скопје 2 Скопје одлучи времено да го спречи правото на штрајк на здравствените работници - доктори на медицина и стоматологија, кои како членови на Самостојниот синдикат на Клинички центри и други здравствени организации во Република Македонија, донесоа Одлука за генерален штрајк со кој сакаа да го изразат својот револт кон новите правила за оценување на нивната работа и плата, кои сметаат дека ја деградираат нивната професија. Хелсиншкиот комитет за човекови права смета дека со ваквата одлука Основниот суд Скопје 2 Скопје неосновано го спречи најавениот штрајк, со што директно го загрози правото на штрајк гарантирано со Уставот. Ваквиот став на Комитетот произлезе по спроведената анализа на целосната документација по предметот, а поради побараната правна помош од страна на Синдикатот. Имено, одлуката од страна на Советот на Самостојниот синдикат е донесена на 06.09.2012 година и истата е доставена до Министерот и директорите на болниците на 07.09.2012 година. Со оглед дека во одлуката е предвидено дека штрајкот ќе започне на 24.09.2012 година, произлегува дека за подготвување на болниците, за штрајкот имало време од 18 дена. Според член 287 од Законот за здравствена заштита, должност е на директорот да обезбеди итна медицинска помош и минимална функција на сите организациони делови во процесот на работа. Директорите од 07.09.2012 до 24.09.2012, кога штрајкот требаше да започне, имале и повеќе од доволно време да направат распоред на работата и да организираат минимална функција на сите организациони единици. Временскиот период од 18 дена од известувањето до денот на одржувањето на штрајкот дури ја надминува и смислата на зборот итна. Исто така, видно е од содржината на одлуката дека од страна на синдикатот бил даден предлог за донесување на конкретни акти за организација во здравствените установи од страна на директорите, но на истиот воопшто и не е одговорено. Ваквите предлози за решавање на состојбата која би настанала за време на штрајк е со цел да не се доведе во опасност во ниту еден момент здравјето на било кој граѓанин, што е доказ дека од страна на Синдикатот е испочитуван членот 286 од Законот за здравствена заштита кој се однесува на правото на штрајк, како и член 287 став 2 според кој вработените се должни да постапуваат по соодветните мерки.

Сметаме дека со ваквата одлука, која навидум е донесена со цел да не се доведе во опасност животот или здравјето на граѓаните, првостепениот суд дозволи законот да биде злоупотребен, поради тоа што членот 287 го задолжува директорот да обезбеди итна медицинска помош и минимална функција на сите организациони единици, а не оној кој најавува штрајк, како што утврдил судот. Со ваквата одлука судот го направи легитимно непостапувањето на директорите на болниците и неосновано го ограничи, дури и попречи натамошното остварување на правото на штрајк, кое е загарантирано со Уставот, Законот за работни односи и Законот за здравствена заштита.

РАБОТАТА НА РЕГУЛАТОРНАТА КОМИСИЈА ЗА ЕНЕРГЕТИКА

Непосредно пред летните годишни одмори, во периодот од 24 јули до 31 јули 2012 година, Регулаторната комисија за енергетика донесе 15 подзаконски прописи, од кои

13 се донесени на седницата одржана на 30 јули 2012. Преку овие прописи, покрај другото, беше зголемена цената на електричната и топлинската енергија, укината дневната евтина тарифа за електрична енергија, но беа наметнати и нови давачки за граѓаните кои живеат во станбени згради, а не се поврзани на системот за топлинска енергија. Сите наведени прописи се објавени во „Службен весник на Република Македонија“ бр. 97 од 31 јули 2012. По многубројните негативни реакции од општата и стручна јавност, Хелсиншкиот комитет за човекови права на Република Македонија пристапи кон анализа на работата на Комисијата при донесувањето на прописи и дојде до следниве заклучоци:

1. **Два од донесените прописи**, односно „Тарифниот систем за изменување и дополнување на тарифен систем за продажба на електрична енергија на тарифни потрошувачи“ и „Тарифен систем за изменување и дополнување на тарифен систем за продажба на електрична енергија на тарифни потрошувачи приклучени на дистрибутивниот систем во сопственост на АД ЕЛЕМ Скопје“ (преку кои понатаму е регулирана новата цена на електрична енергија), **се донесени врз основа на непостоечки одредби од Законот на енергетика**, односно член 24 став 1, алинеја 3. Имено, во посочениот член алинеи воопшто не постојат.
2. **Единаесет од вкупно петнаесет донесени прописи** (правилници, тарифи, правила итн.) **се донесени врз основа на погрешни или непрецизно утврдени одредби од Законот за енергетика**. Како основа за донесување Комисијата ги именува точките како алинеи, посочува на погрешни одредби за донесување на своите прописи, а во определени прописи ги наведува единствено членовите врз основа на кој е донесен прописот, без притоа да посочи конкретен став, точка или алинеја.

Ваквите заклучоци укажуваат дека најголемиот број од прописите биле донесени во многу краток временски период, поради што се јавува сомнеж дали воопшто биле запазени сите законски одредби кои се однесуваат на заштитата од монополи и правата на потрошувачите, кои Законот за енергетика ги пропишува како обврски на Комисијата. Хелсиншкиот комитет смета дека во случајов не се работи за технички, туку за суштествени грешки кои ја доведуваат во прашање јасноста, прецизноста и предвидливоста на законите и подзаконските акти, а со тоа и нивната важност во правниот систем. Комитетот до Комисијата ги достави своите конкретни забелешки и коментари, но до денот на затворање на овој извештај не доби повратен одговор.